

Tämä on rinnakkaistallenne.

Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat *saattavat poiketa* alkuperäisestä julkaisusta.

Julkaisun tekijä(t): Mäenpää, Kati; Aine, Raisa

Julkaisun nimi: Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus on korkeakoulun jokaisen ohjaustahon asia

Julkaisuvuosi: 2021

Versio: Julkaistu versio

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Mäenpää, K. & Aine, R. (2021). Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus on korkeakoulun jokaisen ohjaustahon asia. *Opinto-ohjaaja*, (4), 7-10.

Haettu 10.12.2021 osoitteesta

https://issuu.com/opinto-ohjaaja-ammattilehti/docs/opinto-ohjaaja_4_2021_fin_plus_extra_pages_web_01

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus on korkeakoulun jokaisen ohjaustahon asia

Suomen korkeakouluja velvoittaa tasa-arvolaki (609/1986). Lain tarkoituksena on edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa ja estää sukupuoleen perustuva syrjintä. Laki sisältää vuonna 2014 laaditut lisäykset toimenpiteistä tasa-arvon toteuttamisesta koulutuksessa, opetuksessa ja työelämässä. Lain yhtenä päämääränä on edistää naisten asemaa erityisesti työelämässä.

Suomalaiset työmarkkinat ovat EU:n Serytyneimpien joukossa ja tilastotietojen mukaan koulutuksen segregatio on Suomessa erittäin jyrkkää (ks. esim. <https://tasaarvoisestiuralle.fi/tasa-arvo-avainlukuina/>). Koulutuksessa segregatio ilmenee tavallisimmin siten, että naiset ja miehet valitsevat eri oppiaineita ja koulutusaloja. Sukupuolella on raportoitu olevan jopa perhetaustaa suurempi vaikutus kouluttautumiseen (OECD, Education at a Glance 2020). Tyttöjä ja naisia on kannustettu tekniikan aloille 1980-luvulta lähtien ja työtä asian eteen tehdään edelleen, mutta pelkkä kannustus sukupuolelle epätyypillisiin koulutuslavalintoihin ja vaativampiin tehtäviin ei näytä yksistään riittävän, sillä tyttöjen ja naisten osuus teknologian alan koulutus- ja työpaikoissa on pysynyt alhaisena.

Sukupuolittuneet käytännöt elävät vahvasti etenkin miesenemmistöisillä työpaikoilla, joissa naiset kokevat muita enemmän haittaa sukupuolestaan työelämässä, palkkauksessa ja työuralla etenemisessä (Teräsaho & Närvi, 2019). Segregatio ilmenee myös oppimistuloksissa ja koulu- ja opetushenkilökunnan sukupuolijakaumassa. Vaikka enemmistö korkeakouluopiskelijoista on naisia, esimerkiksi korkeakoulujen ylimmässä johdossa naiset ovat aliedustettuina. 60 % yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen hallituksen jäsenistä on miehiä (Härkönen, 2020). Edelleen

on perustellusti tärkeää, että koulutusorganisaatioissa jatketaan tasa-arvo ja sukupuolittietoisuuden lisäämistä ja sukupuolistereotyyppien purkamista ja näiden käytäntöjen juurruttamista pysyviksi toimintatavoiksi.

Vaikka laki velvoittaa oppilaitoksia laatimaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman, OKM:n selvityksen mukaan (Tanhua, I. 2020) Suomessa on edelleen korkeakouluja, joiden osalta ei löydy ajantasaista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa. Niin ikään Kososen OKM:n toimeksiantona tänä vuonna laatiman laajan ”Kohti saavutettavampaa korkeakoulutusta ja korkeakoulua” -raportin mukaan, koulutuksen tasa-arvon eteen on maassamme vielä paljon tehtävää. Raportissa ehdotetaan lähes 40 savutettavuutta, yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja moninaisuutta parantavaa tavoitetta suomalaiselle korkeakoulutukselle. Raportissa ehdotetaan myös saavutettavuutta koskevien säännösten kirjaamista yliopisto- ja ammattikorkeakoululakeihin. Suomi toteuttaa EU:n tasa-arvostrategiaa, jossa tavoitellaan vuoteen 2025 mennessä unionia, jossa kaikilla on sukupuolesta riippumatta tasavertaiset mahdollisuudet edetä valitsemaansa elämänpolkuja moninaisesti sekä johtaa ja osallistua tasavertaisesti yhteisöjemme toimintaan. Sukupuolisensitiivisyyttä on lisättävä koulutusprosesseissa, stereotyyppioita on kyseenalaistettava ja purettava, perin-

teisiä nais- ja miesvaltaisia ammatteja avattava aliedustetuille sukupuolten edustajille ja naisten ja miesten väliseen tasapainoon on pyrittävä kaikissa, myös korkeakoulujen viitoittamissa tehtävissä.

Raportissa ehdotetaan lähes 40 savutettavuutta, yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja moninaisuutta parantavaa tavoitetta suomalaiselle korkeakoulutukselle.

Opinto-ohjauksella on keskeinen rooli opiskelijan ura- ja työelämään ohjauksessa. Opinto-ohjauksella autetaan opiskelijaa pohtimaan koulutuksellisia valintoja sekä työllisyys- ja kehitysnäkymiä jatkossa. Opiskelijoita tiedotetaan erilaisista koulutuksellisista ja työelämän mahdollisuuksista, työtehtävistä, aloista, harjoittelupaikoista ja työelämäyhteyksistä. Näillä toimilla autetaan opiskelijoita hahmottamaan ja motivoitumaan työelämään. Vastatakseen mahdollisimman hyvin tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen ohjauksessa, opinto-ohjaajien ja muiden opinto-ohjauksessa toimivien on tunnistettava ja kyettävä huomioimaan miten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa voidaan ohjauksellisesti vahvistaa.

Naiset tasa-arvoisesti uralle – NAU! -hanke

Korkeakoulujen tasa-arvo ja yhdenvertaisuuteen liittyvien toimintojen jalkauttamisessa ja kehittämisessä on tärkeä lähteä liikkeelle kartoittavasta työskentelystä, jolla pyritään selvittämään organisaation ja toimijoiden tämänhetkistä tilannetta ja käytänteitä. NAU -hanke on nimennyt yhdeksi keskeiseksi päämääräkseen juuri tilanteita kartoittavan tiedon keräämisen ja levittämisen.

Naiset tasa-arvoisesti uralle – NAU! -hanke pyrkii vahvistamaan toiminnallaan tasa-arvoista korkeakoulutuksen ja työelämän kulttuuria. Päätaavoitteena on edistää ja tukea naisten määrällisesti ja laadullisesti tasa-arvoista työelämään siirtymistä ja uralla etenemistä. Hanke tuottaa ja levittää tutkittua tietoa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta. Hankkeessa tarkastellaan sukupuolista segregatiota tuottavia käytäntöjä ja rakenteita ja kartoitetaan toimintamalleja, materiaaleja ja hyviä käytäntöjä segregatiion vähentämiseksi eri korkeakouluissa. Hanketta koordinoi Tampereen ammattikorkeakoulu (amk) ja siinä ovat mukana Oulun amk, Haaga-Helia amk, Jyväskylän amk, Laurea-amk, Aalto-yliopisto, LUT-yliopisto, Tampereen yliopisto ja Tekniikan akateemiset TEK.

Hankkeen tarkoituksena on erityisesti: 1) Tuottaa ja levittää tutkittua tietoa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta, 2) kehittää sukupuolitetietoista uraohjausta ja naisopiskelijoita hyödyttäviä opintojen aikaisia työelämäyhteistyön muotoja sekä korkeakoulujen tasa-arvotyötä, 3) tukea korkeakoulutettujen naisten urapolkuja ja yrittäjyyttä yhdessä työelämän edustajien kanssa sekä 4) lisätä korkeakoulujen ja yritysten työntekijöiden ymmärrystä yhdenvertaisuuteen liittyvistä rakenteista ja tiedostamattomista vääristymistä.

Tekniikan alan koulutuksen aloittaneiden naisten osuus Pohjoismaissa

Lähde: OECD; <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2018/alle-viidennes-opiskelijoista-opinnoissa-joissa-tasaisesti-naisia-ja-miehia-koulutusalojen-eriytyminen-jatkuu/>

Tilasto osoitteesta tasaarvoisestiuralle.fi

Hankkeen tähän mennessä toteutuneisiin toimenpiteisiin ja niistä julkaistuihin tuloksiin voi käydä perehtymässä sivulla <https://tasaarvoisestiuralle.fi>

Kysely korkeakoulujen opinto-ohjauspalveluihin

Suomen opinto-ohjaajat ry:n korkeakoulutoimikunta suoritti suomalaisille korkeakouluille ja yliopistoille keväällä 2021 kyselyn korkeakoulujen opinto-ohjaukseen ja ohjausmalleihin liittyen. Saman kyselyn yhteyteen Sopo ry:n korkeakoulutoimikunnassa koettiin tarpeelliseksi lisätä myös kysymyksiä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta. Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvien kysymysten laadinnasta, analyysistä ja raportoinnista ovat vastanneet NAU-hankkeen toimijat.

Kysely toteutettiin Webropol-kyselynä sähköpostitse kevään ja alkukesän 2021 aikana. Kysely lähetettiin 14 yliopistoon ja 23 ammattikorkeakouluun opinto-ohjauksesta vastaaviin palveluihin. Vastauksia saatiin 37. Kysely oli mahdollista täyttää joko yksin tai tehdä yksi yhteinen vastaus omassa organisaatiosta yhdessä muiden opinto-ohjauksessa toimivien kollegoiden kanssa.

Kyselyvastauksia saatiin yliopistoista 8 ja ammattikorkeakoulusta 28. Kyselyyn vastattiin seuraavista yliopistoista: Aalto yliopisto, Helsingin yliopisto, Itä-Suomen yliopisto, Lapin yliopisto, Lappeenrannan-Lahden teknillinen yliopisto LUT, Svenska handelshögskolan, Vaasan yliopisto ja Åbo Akademi.

Vastaajat anivoivat lisätiedon, välineiden ja koulutuksen saannin opiskelijoiden yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvon tukemiseen liittyen hyvin tarpeelliseksi ja tärkeäksi.

Ammattikorkeakouluista vastasivat Centria amk, Diakonia amk, Haaga-Helia amk, Hämeen amk, Jyväskylän amk, Kaakkois-Suomen amk, Lapin amk, Laurea-amk, Metropolia amk, Oulun amk, Satakunnan amk, Savonia amk, Seinäjoen amk, Tampereen amk, Turun amk ja Yrkeshögskolan Novia.

Koko kysely käsitti 26 opinto-ohjaukseen liittyvää kysymystä. Neljä kysymystä keskittyi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo teemaan. Ensimmäiseksi kysyttiin sisältääkö opinto-ohjaus/suunnitelma ohjausta tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi?

Johtajien osuus

Tekniikan alan
asiantuntijoista naisia

31 %

Tekniikan alan ylimmässä
johdossa naisten osuus

11 %

Lähde: TEKin työmarkkinatutkimus 2018, [pätevä vai nainen](#)

Tilasto osoitteesta tasaarvoisesiuralle.fi

Toinen kysymys koski sitä, miten hyvin opinto-ohjauksessa toimivat arvioivat tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvän ohjauksen toteutuvan käytännön tasolla korkeakoulussa. Kuinka tärkeäksi kyseinen asia koetaan, pyydettiin arvioimaan asteikolla 1-5 (1 ei ollenkaan - 5 erinomaisesti).

Kolmas kysymys oli avoin. Siinä kysyttiin millaiset korkeakoulun konkreettiset opinto-ohjauskäytännöt tukevat tasa-arvoista työelämään siirtymistä ja uralla etenemistä. Vastaajia pyydettiin kertomaan esimerkkejä millaisia tasa-arvoa tai sukupuolittietoisuutta edistäviä ura- ja ohjauskäytäntöjä, työkaluja tai työelämäyhteistyön muotoja hyödynnetään.

Neljäntenä kysyttiin, kuinka tärkeäksi koetaan lisätiedon, mahdollisten työvälineiden ja koulutuksen saanti opiskelijoiden yhdenvertaisuuteen ja -tasa-arvoon liittyen.

Tulokset

Vastauksista 73 %:n (n=24) mukaan korkeakoulun tai yliopiston opinto-ohjaus tai opinto-ohjaussuunnitelma sisältää ohjausta tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Noin

reilussa neljänneksessä (27,3%, n=9) vastauksista raportoitiin, että aihe ei sisälly opinto-ohjaukseen tai opinto-ohjaussuunnitelmiin. Käytännön tasolla toteutuvan yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon liittyvän ohjaus arvioitiin onnistuvan hieman keskitasoa paremmin (ka 3.4, n=34).

Vastaajat arvioivat lisätiedon, välineiden ja koulutuksen saannin opiskelijoiden yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvon tukemiseen liittyen hyvin tarpeelliseksi ja tärkeäksi (ka 3.9, n=33).

Tasa-arvoa tukevia käytäntöjä vastaajien mukaan

Avoimeen kysymykseen "Millaiset korkeakoulun konkreettiset opinto-ohjauskäytännöt tukevat tasa-arvoista työelämään siirtymistä ja uralla etenemistä?" saatiin 26 vastausta. Vastauksissa kerrottiin esimerkkejä siitä, millaisia tasa-arvoa tai sukupuolittietoisuutta edistäviä ura- ja ohjauskäytäntöjä, työkaluja tai työelämäyhteistyön muotoja hyödynnetään vastaajien omassa organisaatiossa.

Useassa vastauksessa kuvattiin erityisesti hankkeiden keskeistä merkitystä tasa-arvoa ja sukupuolittietoisuutta edistävinä toimina. Myös opinnäyte-

työt ja yhteistyö oppilaitosten välillä ja kiinteiden työelämäyhteyksien rooli uraohjauksessa tasa-arvon ja sukupuolittietoisuuden tukemisessa nähtiin tärkeänä. Mentorointimallit koettiin toimiviksi käytännöiksi tasa-arvoisemman työelämään siirtymisen näkökulmasta, erityisesti niiden tutkinto-ohjelmien ja opiskelijaryhmien kohdalla, joiden työelämään siirtymisessä oli kohdattu haasteita. Myös yhteistyön merkitys oppilaiston välillä, eri hankkeiden kanssa sekä työelämän kanssa nousi useassa vastauksessa esiin.

"Työelämän kanssa yhteistyössä tehtävät projektityöt ja opinnäytetyöt edesauttavat opiskelijoita siirtymään työelämään. Kun ei edes huomioida sukupuolta opetuksessa tai ryhmätoissa mitenkään vaan kaikkia kohdellaan itsestään selvästi samalla tavalla."

Kyselyn perusteella voidaan todeta, että valtaosassa (yli 70%) yliopistoja ja korkeakouluja opinto-ohjaus tai opinto-ohjaussuunnitelma sisältää ohjausta tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Vastauksissa raportoitiin useita konkreettisia käytännön esimerkkejä sekä esteettömyydestä että saavutettavuudesta. Näissä esimerkeissä kerrottiin avoimen opintotarjonnasta, digilukiseuloista, monikulttuurisuuden huomioon ottamisesta ohjauksessa, opintopsykologien palveluista ja nepsy -valmennuksesta. Kansainvälisyyden nähtiin tuovan oman haasteensa, mutta haasteisiin pyritään vastaamaan siten että "kaikki toimet rakennetaan niin, ettei esim. sukupuoli- tai kieliasiat ole esteenä ohjaukseen osallistumiseen." Uraohjauksen näkökulmasta yksilöllinen ohjaus ja oman osaamisen sanoittaminen nousi vastauksista esiin. Joillakin vastaajista oli uraohjauksesta vastaamaan nimetty

erillinen asiantuntija. Vastausten mukaan ohjausta ja ohjauspalveluja tarjotaan tasapuolisesti ja tarvittaessa myös järjestetään erityistukea tai erityisjärjestelyjä. Joukossa oli myös useita vastauksia, joissa tuotiin esille, ettei tasa-arvoiseen työelämään siirtymistä ja uralla etenemistä tukevista käytännöistä ole tietoa.

“Ohjauksen ja ohjauspalvelujen tasapuolinen tarjoaminen kaikille, tarvittaessa erityistukea tai -järjestelyjä. Erillishaut aliedustetuille ryhmille ja valituille opiskelijoille on tarjottu/tarjotaan lisäohjausta, tukiryhmiä opintojen etenemisen tukemiseksi. Tässä on kyllä tarvetta tehdä käytäntöjä näkyvämmiksi ja systemaattisemmiksi.”

“Hyvin vaikea ottaa kantaa kysymyksiin (tasa-arvoisuudesta ja yhdenvertaisuudesta). Miksei ole "en osaa sanoa"-vaihtoehtoa?”

Johtopäätökset

Korkeakoulujen opinto-ohjaustoimijoille suunnatun kyselyn perusteella voidaan todeta, että valtaosassa (yli 70%) yliopistoja ja korkeakouluja opinto-ohjaus tai opinto-ohjaussuunnitelma sisältää ohjausta tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Käytännön tasolla toteutuvan yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon liittyvän ohjaus arvioitiin korkeakoulukentällä onnistuvan kohdallaisen hyvin. On kuitenkin merkille pantavaa, että yli neljännes raportoi tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämisen puuttuvan opinto-ohjauksesta tai opinto-ohjaussuunnitelmista. Tämä selittyy joko todellisella heikolla tilanteella, mutta voinee kertoa myös siitä, miten tarkasti vastaajat ovat perehtyneet ajantasaiseen opinto-ohjaukseen tai opinto-ohjaussuunnitelmiin. Joka tapauksessa olisi ensiarvoisen tärkeää, että kaikki ohjauksen toimijat olisivat tietoisia aiheesta ja opinto-ohjauksen suunnitelmista ja dokumenteista löytyisi ajantasaista tietoa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi ohjauksessa. Tätä päätelmää vahvistaa myös

se, että lisätiedon, välineiden ja koulutuksen saannin opiskelijoiden yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvon tukemiseen liittyen nähtiin kyselyn perusteella hyvin tarpeelliseksi ja tärkeäksi.

Avoimien vastausten perusteella välittyy käsitys, että laajemmin lähestyttyä saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta konkreettisia välineitä ja toimintamalleja opinto- ja uraohjaukseen on ja niitä käytetään aktiivisesti. Näitä ovat mm. kaikkia tasapuolisesti kohtelevat ohjauksen työskentelytavat, erilaiset opiskelun tukimuodot, uraohjaustyökalut ja työelämään siirtymistä tukevat mentorointimallit.

Sen sijaan kun tarkastellaan erityisesti millaisia tasa-arvoa tai sukupuolittietoisuutta edistäviä konkreettisia käytäntöjä hyödynnetään vastaajien omassa organisaatiossa, voidaan havaita, että varsinaisesti tähän tematiikkaan liittyviä käytänteitä tuotiin esille vähän tai niitä ei tunnusteta. Joka tapauksessa hankkeiden merkitys tasa-arvon ja sukupuolisuutta edistävien käytäntöjen edistäjänä korkeakouluissa nähtiin hyvin oleelliseksi.

Kyselyaineisto oli pieni, eikä oikeuta tekemään tuloksista pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Kyselyyn vastattiin kuitenkin suurimmasta osasta Suomen yliopistoja ja ammattikorkeakouluja. Siten tuloksia voidaan pitää suuntaa antavina ja hyvänä pohjana jatkotyöskentelylle korkeakoulujen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistyössä. Selvitys osoittaa, että työtä tällä saralla on, ja tarvitsemme edelleen lisää konkreettisia korkeakoulujen toimintaan luontaisesti jalkautuneita tasa-arvoa edistäviä käytäntöjä, joista jokainen ohjauspalveluissa toimiva olisi tietoinen ja pystyisi niitä hyödyntämään ohjaustyössään. Erityisesti sukupuolisen segregaaation vähentämiseksi sovellettavia toimivia käytäntöjä tulisi kehittää ja tehdä entistä tunnetummaksi ja helposti sovellettavammaksi korkeakoulujen ohjaustyössä.

Teksti:

Kati Mäenpää, lehtori, opinto-ohjaaja, Oulun ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajankoulutus
Raisa Aine, lehtori, Oulun ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajankoulutus
Lisätietoa NAU-hankkeesta: <https://tasaarvoisestiuralle.fi>

Lähteet:

Artikkeli Mäenpää & Aine (2021) "Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus edellyttävät konkreettisia toimia korkeakoulun käytännöissä" on luettavissa osoitteessa: https://oamk.fi/oamk-journal/2021/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus-edellyttavat-konkreettisia-toimia-korkeakoulun-kaytannoissa/Harkonen,H.2020.Sukupuolijakauma_korkeakoulujen_hallinnossa.Akava_Works-raportti_4.Helsinki.https://akavaworks.fi/wp-content/uploads/sites/2/2020/11/Sukupuolijakauma_korkeakoulujen_hallinnossa-2020-11-18.pdf
Kosunen, T. 2021. Kohti saavutettavampaa korkeakoulutusta ja korkeakoulua. Opetus ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:35. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-838-0>
OECD 2020a. Education at a Glance 2020. OECD indicators. Paris: OECD Publishing. https://read.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2020_69096873-en#page2

Teräsaho, M. & Närvi, J. (toim.) 2019. Näkökulmia sukupuolten tasa-arvoon. Analyysija tasa-arvobarometrista 2017. Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen raportteja 6. Helsinki: PunaMusta Oy. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-314-4>